

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ - ಬಹುಮುಖಿ ಓದು

ಎಂ.ಎಸ್. ಸಿದ್ದಾರ್ಥ

ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ, ಬೆಂಗಳೂರು
ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18816595>

ABSTRACT:

ಕನ್ನಡದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಉಪಲಬ್ಧ ಕೃತಿಯಾದ 'ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ'ವನ್ನು ಕೇವಲ ಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಪರಿಭಾವಿಸದೆ, ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ, ಭಾಷೆ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಭಂದಸ್ಸು, ಇತಿಹಾಸ, ಭೂಗೋಳ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖಿಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೃತಿಯ ಕರ್ತೃತ್ವದ ಹಿಂದಿನ ವಾಗ್ವಾದಗಳು, ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗಗಳ ವಿವೇಚನೆ ಮತ್ತು ಅರಿಸಮಾಸದಂತಹ ಭಾಷಿಕ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಗೋದಾವರಿಯವರೆಗಿನ ನಾಡಿನ ವಿಸ್ತಾರ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಗುಣಸ್ವಭಾವ, ಬೆದಂಡೆ-ಚತ್ತಾಣಗಳಂತಹ ದೇಶಿ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಕ್ಕೂಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಗಡಿ-ಜಲ ವಿವಾದಗಳು ಹಾಗೂ ಭಾಷಿಕ ಅಸ್ಥಿತೆಯ ಇಂದಿನ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಓದು ಹೇಗೆ ಸಮಕಾಲೀನ ವಾಸ್ತವಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ವರ್ತಮಾನದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ-ರಾಜಕೀಯ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಮೌಲಿಕ ಒಳನೋಟಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

KEYWORDS:

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ, ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ, ನಾಡು-ನುಡಿ ಅಸ್ಥಿತೆ, ಭಾಷಿಕ ನೆಲೆ, ಬಹುಮುಖಿ ಓದು.

ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಉಪಲಬ್ಧ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥವಾದ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಹಲವು ಆಯಾಮಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡದ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಮಾರ್ಗಕಾರನ ಬಹುಮುಖಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ, ನಿರಂತರವಾದ ಭಿನ್ನ ಓದುಗಳಿಗೆ ಒಳಪಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಇಂದು ಕೇವಲ ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ, ಭಾಷೆ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಭಂದಸ್ಸು, ಇತಿಹಾಸ, ಭೂಗೋಳ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ - ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ, ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಮತ್ತು ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಇತರ ಹೊಸ ಜ್ಞಾನಶಿಸ್ತುಗಳವರೆಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸುವ ವಿದ್ವತ್ ಕಾರ್ಯಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆರಂಭಿಕ ದಾಖಲೆಯಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ತನ್ನ ಮುಂದಣ ಬರಹಗಾರರಿಗೆ ರಾಜಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಆಶಯ ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ತನ್ನ ಹಿಂದಣ ಬರಹಗಾರಿಕೆಯ ಹುಡುಕಾಟಕ್ಕೂ, ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೂ ಬೆಳಕಿನ ಕಿಂಡಿಯಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಆಕರವಾಗಿರುವ ಈ ಕೃತಿಯು ಕನ್ನಡದ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವಾರು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ತನ್ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಕಾಲದ ಕನ್ನಡ ಜಗತ್ತಿನ ಅನಾವರಣವನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಸಿದೆ.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಕರ್ತೃತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಾಕಷ್ಟು ವಾಗ್ವಾದಗಳು, ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ನೃಪತುಂಗ, ಶ್ರೀವಿಜಯ ಮತ್ತು ಕವೀಶ್ವರ - ಈ ಮೂವರಲ್ಲಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಕರ್ತೃ ಯಾರು? ಎಂದು ವಿವಿಧ ಪುರಾವೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಬೀತುಪಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಕವೀಶ್ವರ ಎಂಬ ವಾದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಧಾರಗಳಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ನೃಪತುಂಗ ಮತ್ತು ಶ್ರೀವಿಜಯ ಪಕ್ಷದ ಪರವಾಗಿ ವಿವಿಧ ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿಯೂ ರಾಜನೂ ಆಗಿದ್ದ ನೃಪತುಂಗನೇ ಇದರ ಕರ್ತೃವಾದ್ದರಿಂದ ಇದು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವೆಂತಲೂ, ಶ್ರೀವಿಜಯನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕವಿಗಳ ರಾಜಮಾರ್ಗವೇ ಇದು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವೆಂತಲೂ ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದೆ ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಪದ್ಯದ ಪ್ರತಿ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ವಿಷಯ ಕ್ರಮಣಿಕೆಗಳ ಆಧಾರವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿದ್ವಾಂಸರ ತರ್ಕಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳೇನೆಯಿದ್ದರೂ ಇದು “ನೃಪತುಂಗದೇವಾನುಮತಂ ಶ್ರೀವಿಜಯ ಪ್ರಭೂತಂ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಂ”.

ದಂಡಿಯ ಕಾವ್ಯಾರ್ಥದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಇದೊಂದು ಅನುಕರಣೆಯ ರಚನೆಯಲ್ಲ, ಅನುಸಂಧಾನದ ಮಾದರಿಯದು. ಈಗಾಗಲೇ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿರುವಂತೆ ಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥವಾದ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಧಾನ ಚಿಂತನಾಕ್ರಮ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನದು. ಆದರೂ ಪ್ರಧಾನ ಚಿಂತನಾಕ್ರಮದೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಇತರ ಚಿಂತನಾ ಕ್ರಮಗಳು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ವಿಭಿನ್ನ ಆಯಾಮಗಳನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತವೆ.

ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕಿಳಿಯುವ ಮಾರ್ಗಕಾರ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತಿಭಾವತ್ಯ, ಅಕೃತಕ ಚತುರತೆ, ಬುಧಜನೋಪಾಸನದಂತಹ ಕಾವ್ಯ ಕಾರಣಗಳ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪರಮಾಗಮ ಕೋವಿದ, ಪೂರ್ವ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗಳಂ ಕಲ್ಪ ಕಾವ್ಯಜ್ಞ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತಳೆದ ರತ್ನಹಾರದಂತೆ ಸೋಗಯಿಸುವ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸತ್ಯಾವ್ಯವೆಂದು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ಪರರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಕುಕವಿಯ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪಾಪಮಿದು ಪುಣ್ಯಮಿದು ಎಂದು ಹೇಳುವ ಪರಮಕವಿಪ್ರಧಾನರ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳ ಕುರಿತು ಮತ್ತು ಸವಿಶೇಷ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ರಚನೆಯಾದ ಕಾವ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದುವರಿದು ಕಾವ್ಯಚರ್ಚೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ಪುರುಷನ ಶರೀರದ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ದ್ವಿತೀಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರ ಮಾರ್ಗಗಳ ಕುರಿತ ಚರ್ಚೆ ಇದೆ. ಕಾವ್ಯದ ಉಕ್ತಿಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಮಾರ್ಗ ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಭಾವೋಕ್ತಿಯು ದಕ್ಷಿಣ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ, ವಕ್ರೋಕ್ತಿಯ ಕೆಲವು ವಿಕಲ್ಪಗಳು ಉತ್ತರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಮಾರ್ಗಕಾರನ ಅಭಿಮತ. ದಕ್ಷಿಣ ಮಾರ್ಗವು ಸಮ, ಮಧುರ, ನಿಬಿಡ, ಕಾಂತ, ಸುಕುಮಾರ, ಸಮಾಹಿತ, ಪ್ರಸನ್ನ, ಉದಾರ, ಅಗ್ರಾಮ್ಯ ಮತ್ತು ಓಜಸ್ವಿ ಎಂಬ ಹತ್ತು ಗುಣಗಳಿಂದ ಹತ್ತು ಬಗೆಯದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ಮಾರ್ಗದ ಗುಣಗಳ ವಿಪರ್ಯಯ ಸ್ವರೂಪವೇ ಉತ್ತರ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿನ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ರಸೋಚಿತ ಗುಣವಿಶೇಷಗಳು, ವಿವಿಧ ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳು ಅಲ್ಲದೆ “ಧ್ವನಿಯೆಂಬುದಳಂಕಾರಂ” ಎಂದು ಧ್ವನ್ಯಲಂಕಾರ, ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕಾವ್ಯ ಚರ್ಚೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಕರಣ ವಿಷಯಗಳಿಗೂ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಆಕರವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪಳಗನ್ನಡ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದಾದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಅವಸ್ಥಾಂತರ ಒಂದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಪೊಡವಿಪತಿ, ಗೊರವ, ಪಡುವಸು ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ಪದಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಮುಂದುವರೆದು ಕೇಳಲು ಅಹಿತವಾದ ಶ್ರುತಿಮಷ್ಟ, ಅಹಿತವಾದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಅರ್ಥದುಷ್ಟ, ಕಿವಿಗೆ ಕರ್ಕಶವಾದ ಶ್ರುತಿಕಷ್ಟ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪಿತ ವಚನದಲ್ಲಿ ಅಸಹ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಕಲ್ಪನೋಕ್ತಿಕಷ್ಟ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಕೃತಿ ದೋಷಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಿಸಂಧಿ ಮತ್ತು ವಿರೂಪಸಂಧಿಗಳನ್ನು ಭಾಷಿಕ ದೋಷಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಾರಕ ದೋಷಗಳ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ. ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು, ಕನ್ನಡವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರಿಯದೆ ಒಂದೇ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಬರೆದರೆ, ಕುದಿಯುತ್ತಿರುವ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮಜ್ಜೆಗೆಯ ಹನಿಗಳನ್ನು ಬೆರೆಸಿದಂತೆ ಎಂದು ಅರಿಸಮಾಸಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಅಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಮಸಂಸ್ಕೃತದೊಡನೆ

ಕನ್ನಡನುಡಿಯನ್ನು ಬೆರೆಸಿ ಬರೆಯಲು ಈತನ ಸಮ್ಮತಿಯಿದೆ. ಈ ಕುರಿತು ಡಾ. ಎಚ್. ಶಶಿಕಲಾ ಅವರು “ಸಂಸ್ಕೃತದ ಜೊತೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಹೋಲಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ, ಬದಲಾಗಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಒದಗಿಬರುವ ಸಮಸಂಸ್ಕೃತಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಮಾತು ಬರಹವಾದಾಗ ಮಾತಿನ ಧ್ವನಿವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬರಹದಲ್ಲಿ ತರಬಹುದಾದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ” ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. (ಪು.ಸಂ. 31, ಕನ್ನಡಿಯ ಒಡಲು).

ಅಹರಹಃ, ಉಚ್ಚೈಃ, ನೀಚೈಃ ಎಂಬ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬೆರೆಸಬಾರದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅವ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಇವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬೆರೆಸಿ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಒತ್ತಿ ಬಾರಿಸುವ ಕರಡೆಯ ಮದ್ದಲೆಯ ಘರಘರ ಧ್ವನಿಯ ಹಾಗೆ ಕಿವಿಗೆ ತುಂಬಾ ಕರ್ಕಶವೆನಿಸುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ದ್ವಿತೀಯಾ, ಷಷ್ಠೀ ವಿಭಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ದೀರ್ಘವಾಗಿಯೂ, ಹ್ರಸ್ವವಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು. ಎರಡೂ ಅನಿಯತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಮಾರ್ಗ ಕ್ರಮಾನುಗತವಾಗಿ ಅರಿತು ಸರಿಯಾಗಿ ಬಳಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಬರಹದ ಭಾಷೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ನೀಡುವ ಮಾರ್ಗಕಾರ ಆಡುಮಾತನ್ನು ಗ್ರಾಮ್ಯವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ದನಕಾಯುವವರು, ಹುಡುಗರು, ಹೆಂಗಸರು, ಚಂಚಲರು, ಹರಟೆಮಲ್ಲರು, ಜೂಜುಗಾರರು ಇವರೇ ಮುಂತಾದವರು ಗ್ರಾಮ್ಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಾರೆ, ಅವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವಿಶೇಷ್ಯ ಪದವು ವಿಶೇಷ್ಯವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಪದದೊಡನೆ ಸಮಾಸವಾಗಿ ಬೆರೆಸಿದರೆ ಕಾವ್ಯಬಂಧವು ಸುಂದರವಾಗಿರಲಾರದು, ಆದುದರಿಂದ ವಿಶೇಷ್ಯ ಪದವನ್ನು ಬಿಡಿಯಾಗಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು, ಅದನ್ನು ವಿಶೇಷಣದೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಸಬಾರದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಛಂದೋಪರಿಕರಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಪರಿಶೀಲನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಮಾರ್ಗಕಾರ ಛಂದೋ ಅಧ್ಯಯನದ ಭಾಗವಾಗಿಯೇ ಯತಿಯ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ “ಯತಿಯೆಂಬುದು ಸರ್ವ ತಾಣ”. ವರ್ಣವೃತ್ತಗಳು, ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತಗಳು ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ ಛಂದಃಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ನಿಯಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಇರಬೇಕು ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ತಡವರಿಸುತ್ತಾ ತೊಡರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಯತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅದನ್ನು ಯತಿಭಂಗ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಆಚಾರ್ಯರು ಯತಿ ಭಂಗವನ್ನೇ ಗುಣವೆಂಬಂತೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಯತಿವಿಲಂಘನವಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಯತಿನಿಯತ ಸ್ಥಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗುರು ಲಘುಗಳ ವಿನ್ಯಾಸಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಗಳಾದರೆ ಅಂತಹ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಛಂದೋಭಂಗವೆಂಬ ದೋಷವುಂಟಾಗುವುದರ ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಾಸವಿಚಾರದ ಕುರಿತು ಮಾರ್ಗಕಾರ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ದ್ವಿಪ್ರಾಸ, ದ್ವಂದ್ವಪ್ರಾಸ, ತ್ರಿಪ್ರಾಸ ಹಾಗೂ ಅಂತಾದಿಪ್ರಾಸಗಳೆಂಬ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಪ್ರಾಸಗಳ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿನ ನಾಡು ಮತ್ತು ನಾಡವರ ಕುರಿತ ಮಾಹಿತಿಯು ಆಸಕ್ತಿದಾಯಕವಾದದ್ದು. ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಗೋದಾವರಿಯವರೆಗೂ ಇರುವ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಭೂಮಂಡಲದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆನಿಸಿತ್ತು ಎಂದು ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲೆಗಳ ಕುರಿತ ಪ್ರಸ್ತಾವ ಬರುತ್ತದೆ.

ತಮಿಳಿನ ಆದಿಕೃತಿಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ತೋಲ್ಕಾಪ್ಪಿಯಮ್‌ನಲ್ಲಿಯೂ “ಬಡಗಣದ ವೆಂಕಟಮಲೆಯಿಂದ ತೆಂಕಣದ ಕುಮರಿ ನಡುವಿನ ತಮಿಳು ನುಡಿವ.....” ಎಂದು ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ, ಹೀಗೆ ನಾಡಿನ ಭೌಗೋಳಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದು ದ್ರಾವಿಡದ ಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ಪ್ರೊ. ಷ. ಶೆಟ್ಟರ್ ಅವರು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಅಂದಿನ ಪ್ರಮಾಣ ಭಾಷೆ ಎನಿಸಿಕೊಂಡ ತಿರುಳ್‌ನಡವು ಕಿಸುವೊಳಲು, ಕೊಪಣನಗರ, ಪುಲಿಗರೆ ಹಾಗೂ ಒಕ್ಕಂದದ ನಡುವೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ “ಶ್ರೀವಿಜಯನು ಇದ್ದ ನೃಪತುಂಗನ ರಾಜಧಾನಿ ಮಾನ್ಯಖೇಟ ಇಂದಿನ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಆ ಊರು ಈ ಪ್ರಮಾಣ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಇದೆ. ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರ ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲಿ ಇರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿನ ಭಾಷಾ ಪ್ರಭೇದವೇ ಪ್ರಮಾಣ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಹೊರಗಿರುವ ಭಾಷಾ ಪ್ರಭೇದವು ಪ್ರಮಾಣ ಭಾಷೆಯೆಂದು ಗುರುತಾಗುವುದು” ಎಂಬ ಕೆ.ವಿ. ನಾರಾಯಣ ಅವರ ಮಾತು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡಿಗರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಕುರಿತು “ಚದುರರ್ ನಿಜದಿಂ ಕುರಿತೋದದೆಯುಂ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಗ ಪರಿಣತಮತಿಗಳ್” ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೌತುಕವೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಕನ್ನಡ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ದೇಶವಾಚಿಯಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ಕುರಿತು ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ವಿಭಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ದೇಶವಾಚಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಶಂಬಾ ಜೋಷಿಯವರು ನೀಡಿರುವ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕಣ್ ಜನಾಂಗ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾಡೇ ಕನ್ನಡ ನಾಡು. ಕಣ್+ನಾಡು > ಕನ್ನಾಡು > ಕನ್ನಡು > ಕನ್ನಡ - ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡ ಎಂಬುದು ದೇಶವಾಚಿಯಾಗಿಯೇ ನಿಷ್ಪನ್ನಗೊಂಡಿದೆ. ಮುಂದುವರೆದು ಇಲ್ಲಿನ ನಾಡವರ ಕುರಿತ ಶಂಬಾ ಅವರ ಚರ್ಚೆಯು ಆಸಕ್ತಿದಾಯಕವಾದದ್ದು. ಕಣ್ಣರು ಮತ್ತು ನಾಟರು ಎಂಬ ಜನಾಂಗಗಳಿದ್ದವು, ಇಲ್ಲಿನ ನಾಟರೇ ಮುಂದೆ ನಾಡವರಾದರು, ಈ ಕಣ್ಣರು ಮತ್ತು ನಾಟರಿಂದಲೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂಬ ಪದವು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದರ ಕುರಿತು ಸಹ ಚರ್ಚೆಗಳಿವೆ. (ಕನ್ನಡದ ನೆಲೆ - ಶಂಬಾ ಜೋಷಿ).

ಮಾರ್ಗಕಾರ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಕಾವ್ಯಭೇದಗಳನ್ನು, ಕವಿಗಳನ್ನು

ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬೆಂದಂಡೆ, ಚತ್ತಾಣ ಮತ್ತು ಗದ್ಯಕಥೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಕಂದವೂ, ಸುಂದರ ವೃತ್ತವೂ, ದೇಶ್ಯ ಜಾತಿಭಂಡಸ್ಸೂ ಇವೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಆಗುವ ಕಾವ್ಯವು ಬೆಂದಂಡೆಗಬ್ಬವಾದರೆ, ಕಂದಗಳು, ವೃತ್ತಗಳು, ಅಕ್ಕರ, ಚೌಪದಿ, ಗೀತಿಕೆ, ಮತ್ತು ತ್ರಿಪದಿಗಳು ಸೇರಿ ಆಗುವ ಕಾವ್ಯಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಚತ್ತಾಣವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಗದ್ಯಪದ್ಯ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಗದ್ಯಕಥೆ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಮಾರ್ಗಕಾರ ಗದ್ಯದ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಲೇ ಗದ್ಯಾಶ್ರಮಗುರುಗಳೆಂದು ತಾನು ಗೌರವಿಸುವ ಗದ್ಯಕವಿಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಮಲೋದಯ, ನಾಗಾರ್ಜುನ, ಜಯಬಂಧು, ದುರ್ವಿನೀತ ಇವರು ಪ್ರಮುಖರು. ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು “ಪದ್ಯಂ ಸಮಸ್ತ ಜನತಾ ಹೃದ್ಯಂ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಪರಮ, ಶ್ರೀವಿಜಯ, ಕವೀಶ್ವರ, ಪಂಡಿತ, ಚಂದ್ರ, ಲೋಕಪಾಲಾದಿಗಳು ಎಂದು ಪದ್ಯಕವಿಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಕಾರ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವೂಬ್ಬ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯವೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಕವಿಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಈವರೆಗೂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದಲೇ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಬಹುಮುಖಿ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾದರೂ, ಇದರಾಚೆಗಿನ ಆಕರಗಳಿಂದಲೂ ಈ ಕೃತಿಯ ಬಹುಮುಖಿತೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರ ‘ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಪರಿಸರದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ’ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರ ‘ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಜಗತ್ತು’ ಇವು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ ಕೃತಿಗಳು. ಇದರಾಚೆಗೂ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಕುರಿತು ಸಾಕಷ್ಟು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆದಿವೆಯಾದರೂ ಅವು ನಿಗದಿತ ವಿಷಯದ ಸುತ್ತಲೂ ಮಾತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ, ಆದರೆ ಈ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಾಚೆಯಿಂದಲೂ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಹತ್ತಾರುಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ದಾರಿಗಳು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿವೆ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರು ಕನ್ನಡ ಜನಪದ ವಾಹಿನಿ, ಭಾಷಾವಾಹಿನಿ - ಲಿಪಿಶಾಸನಗಳು, ಕಲಾವಾಹಿನಿ - ಚಿತ್ರ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ, ಪ್ರಭುತ್ವ ವಾಹಿನಿ ಹಾಗೂ ವರ್ತಮಾನದ ನೋಟದ ನೆಲೆ ಹೀಗೆ ಹಲವು ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ವರೆಗೂ ನಮಗೆ ಸಿಗುವ ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯ ಕನ್ನಡದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು, ಭಾಷಾ ಲಿಪಿವಾಹಿನಿಯಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಬೆಳೆದ ಬಗೆ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಭಾಷೆಯ ನಿರ್ಮಾಣ, ಹೀಗೆ ಹಲವು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳು ಚರ್ಚೆಗೊಳಪಟ್ಟಿವೆ.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಕವಿಗಳಿಗೆ ರಾಜಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಚನೆಯಾದ ಕಾರಣ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವಿಷಯದ ಕುರಿತು ಮಾತ್ರ ಮಾತನಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಕೇವಲ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ಜ್ಞಾನ ಮಾತ್ರ ಸಾಲದು. ಕಾವ್ಯ ಸೃಜಿಸುವವನಿಗೆ ಗುಣ-ದೋಷಗಳ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವ ಮೀಮಾಂಸೆಯೊಂದಿಗೆ ಭಾಷೆ, ವ್ಯಾಕರಣ,

ಭಂದಸ್ಸು, ಅಲಂಕಾರ - ಹೀಗೆ ಹಲವು ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ನೈಪುಣ್ಯತೆ ಇರಬೇಕು. ಅದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಆಲಂಕಾರಿಕರು ಕವಿಗೆ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಗುಣವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಕಾರನು ಕೇವಲ ಒಂದು ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಕೃತಿರಚನೆಯನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸದೆ ಬಹುಜ್ಞತಾ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯೆಡೆಗೆ ತನ್ನ ಬರಹವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ “ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡದ ಆದ್ಯಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಉಪಲಬ್ಧ ಗ್ರಂಥ, ಮೊದಲನೆಯ ಅಲಂಕಾರಗ್ರಂಥವೆಂದಲ್ಲದೆ ಅದು ವಿಚಾರಸಂಪತ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ” ಎಂದು ರಂ.ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ವರ್ತಮಾನ ಮತ್ತು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ: ಯಾವುದೇ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಪಠ್ಯವು ತನ್ನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದೆ ಸದಾ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕತೆಯತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಪಠ್ಯಕ್ಕಿರುವ ಶಕ್ತಿ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ರಚನೆಯಾಗಿ ಸಾವಿರ ವರ್ಷವೂ, ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಪ್ರಕಟಣೆಯಾಗಿ ನೂರು ವರ್ಷವೂ ಗತಿಸಿದ್ದರೂ ಇಂದಿನ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಉತ್ತರದಾಯಿಯಾಗಿದೆ. ನಾಡು-ನುಡಿ, ಜನ, ಜನಪದ ಹೀಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿರುವ ಈ ಪಠ್ಯವು ಇಂದಿನ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಭಾಷಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹೀಗೆ ಹಲವು ಆಯಾಮಗಳಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ ಅವರು “ಒಂದು ಭಾಷಿಕ ಸಮುದಾಯವು ತನ್ನ ನಾಡಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಒಂದು ಪಠ್ಯವು ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತುಂಬುವ ಪರಿ ವಿಶೇಷವಾದುದು” ಎಂಬ ಮಾತು ಗಮನೀಯವಾದುದು. ಭಾರತೀಯ ಒಕ್ಕೂಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯ ರಚನೆ, ಗಡಿ ವಿವಾದ, ಜಲವಿವಾದ, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜ್ಯ ರಚನೆಯ ಕೂಗುಗಳು, ಪ್ರಮಾಣ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಉಪಭಾಷೆಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಭಾಷೆ ಹೀಗೆ ಹಲವು ಸಂದಿಗ್ಧಗಳ ನಡುವೆ ನಾವಿರುವಾಗ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಓದು ಈ ಹಿಂದಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತಗೊಳ್ಳಬೇಕಿದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಕೆ. (ಸಂ), (2015), ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಂ, ಬೆಂಗಳೂರು: ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು.
2. ರಹಮತ್ ಶರೀಕೆರೆ (ಸಂ), (2008), ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಂ- ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಖಾಮುಖಿ, ಹಂಪಿ: ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.
3. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಕೆ.ವಿ., (2010), ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಜಗತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು: ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ.
4. ಶಶಿಕಲಾ ಎಚ್., (2021), ಕನ್ನಡಿಯ ಒಡಲು, ಬೆಂಗಳೂರು: ಸಪ್ತ ಬುಕ್ ಹೌಸ್.
5. ಮುಗಳಿ ರಂ.ಶ್ರೀ., (2015), ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಮೈಸೂರು: ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್.
6. ಷೆಲ್ಡನ್ ಪೊಲಾಕ್, ಕೆ.ವಿ. ಅಕ್ಷರ (ಅನು), (2003), ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕ ದೇಶಭಾಷೆ, ಹೆಗ್ಗೋಡು: ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ.
7. ಶೆಟ್ಟರ್ ಷ., (2007), ಶಂಗಂ ತಮಿಳಗಂ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ನಾಡು-ನುಡಿ, ಬೆಂಗಳೂರು: ಅಭಿನವ ಪ್ರಕಾಶನ.
8. ಜಯಲಲಿತ (ಅನು), (2017), ತೋಲ್ಕಾಪ್ಪಿಯಂ, ಬೆಂಗಳೂರು: ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ.

Funding:

This study was not funded by any grant.

Conflict of interest:

The Authors have no conflict of interest to declare that they are relevant to the content of this article.

About the License:

© The Authors 2024. The text of this article is open access and licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.